

Improving the activities of the operational search service in the internal affairs bodies.

Farkhod JURAEV¹

Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan

ARTICLE INFO

Article history:

Received January 2021

Received in revised form

15 January 2021

Accepted 20 February 2021

Available online

7 March 2021

Keywords:

Operational-search activities
Public and secret methods
Types of operational-search activities

Operational-search units
Grounds for conducting operational-search activities

ABSTRACT

The article deals with the issues of improving the efficiency of the activities of the internal affairs bodies, ensuring the safety and security of citizens' lives, preventing the growth of crime in the country and detecting crimes committed in hot pursuit, radically improving the activities of the operational-search service in the internal affairs bodies, in particular, creating a stable legal basis for this activity, defining the concept of operational-search activities, operational-search measures, the main tasks of the operational-search units of the Ministry of Internal Affairs, comments were made on the grounds for the implementation of operational search measures.

2181-1415/© 2021 in Science LLC.

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

SUMMARY

As you know, one of the most important and basic internal functions of each state is to maintain law and order, protect the rights and freedoms of citizens. An important place in the implementation of this function of the State is occupied by the internal affairs bodies. Today, the internal affairs bodies are the main guarantors of the protection of the rights, freedoms and legitimate interests of citizens, the property of individuals and legal entities, the protection of the constitutional order, the rule of law, the security of the individual, society and the state.

During the years of independence, large-scale work was carried out to improve the system of internal affairs bodies. In particular, a lot of work has been done to develop and strengthen the lower level of the internal affairs bodies created to protect public order in the mahallas, ensure the safety of citizens, prevent offenses and fight crime. This, in turn, made it possible to increase the efficiency of the internal affairs bodies,

¹Independent researcher, course leader Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan Tashkent, Uzbekistan

ensure a peaceful and peaceful life of citizens, prevent the growth of crime in our country and solve the crimes committed in hot pursuit.

At the same time, growing threats, primarily international terrorism, religious extremism, illegal migration, human trafficking, and the spread of ideas alien to our people among young people, have made it necessary to radically improve the activities of the operational search service in the internal affairs bodies. In particular, one of the topical issues on the agenda was the creation of a stable, solid legal basis for this activity.

Ички ишлар органларида тезкор-қидириув хизмати фаолиятини такомиллаштириш.

АННОТАЦИЯ

Калит сўзлар:

Тезкор-қидириув фаолияти
Ошкора ва ноошкора
усуллар
Тезкор-қидириув
тадбирларининг турлари
Тезкор-қидириув
бўлинмалар
Тезкор-қидириув
тадбирларини ўтказиш
учун асослар

Мақолада ички ишлар органлари фаолиятининг самарадорлигини ошириш, фуқароларнинг тинч ва осойишта ҳёт кечиришини таъминлаш, юртимизда жиноятчиликнинг ўсишига йўл қўймаслик ва содир этилган жиноятларни иссиқ изидан очиш, ички ишлар органларида тезкор-қидириув хизмати фаолиятини тубдан такомиллаштириш, айниқса, ушбу фаолиятнинг барқарор мустаҳкам ҳуқуқий асосларини яратиш, тезкор-қидириув фаолияти тушунчаси, Ички ишлар вазирлигининг тезкор-қидириув бўлинмалари томонидан тезкор-қидириув тадбирлари, асосий вазифалари, тезкор-қидириув тадбирларни амалга ошириш асослари ҳақида фикр-мулоҳазалар билдирилган.

Совершенствование деятельности оперативно-розыскной службы в органах внутренних дел

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

Оперативно-розыскная
деятельность
Гласные и негласные
методы
Виды оперативно-
розыскных мероприятий
Оперативно-розыскные
подразделения
Основания для
проведения оперативно-
розыскных мероприятий

В статье рассматриваются вопросы повышения эффективности деятельности органов внутренних дел, обеспечения безопасности и спокойствие жизни граждан, недопущения роста преступности в стране и выявления совершенных преступлений по горячим следам, коренного совершенствования деятельности оперативно-розыскной службы в органах внутренних дел, в частности, создания устойчивой правовой основы этой деятельности, определения понятия оперативно-розыскной деятельности, оперативно-розыскных мероприятий, основных задач оперативно-розыскных подразделений Министерства внутренних дел, высказаны замечания по основаниям осуществления оперативно-розыскных мероприятий.

Маълумки, ҳар бир давлатнинг муҳим ва асосий ички функцияларидан бири ҳуқуқ-тартиботни сақлаш, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилиш ҳисобланади. Давлатнинг мазкур функциясининг бажарилишида ички ишлар органлари муҳим ўрин тутади. Бугунги кунда ички ишлар органлари фуқароларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини, жисмоний ва юридик шахсларнинг мулкини, конституциявий тузумни ҳимоя қилиш, қонун устуворлигини, шахс, жамият ва давлатнинг хавфсизлигини таъминлашнинг асосий кафили ҳисобланади.

Мустақиллик йилларида ички ишлар органлари тизими니 такомиллаштириш борасида кенг қўламли ишлар амалга оширилди. Айниқса, ички ишлар органларининг маҳаллаларда жамоат тартибини сақлаш, фуқаролар хавфсизлигини таъминлаш, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликка қарши курашиш учун ташкил этилган қўйи бўғинини ривожлантириш ва мустаҳкамлаш бўйича салмоқли ишлар қилинди. Бу эса ўз навбатида ички ишлар органлари фаолиятининг самарадорлигини ошириш, фуқароларнинг тинч ва осойишта ҳёт кечиришини таъминлаш, юртимизда жиноятчиликнинг ўсишига йўл қўймаслик ва содир этилган жиноятларни иссиқ изидан очиш имконини берди.

Шу билан бирга юзага келаётган хавф-хатар ва таҳдидлар, аввало, халқаро терроризм, диний экстремизм, ноқонуний миграция, одам савдоси, ёшлар ўртасида халқимизга ёт ғоялар тарқалишининг тобора кучайиб бораётганлиги ички ишлар органларида тезкор-қидирув хизмати фаолиятини тубдан такомиллаштиришни тақазо этди. Айниқса, ушбу фаолиятнинг барқарор мустаҳкам ҳуқуқий асосларини яратиш кун тартибидаги долзарб масалалардан бири сифатида намоён бўлди.

Зеро, ўта муҳим вазифаларни бажарувчи ички ишлар органларида тезкор-қидирув хизмати фаолиятини турли қонун ости ҳужжатлари билан тарқоқ тартибиға солинар эди. Бу эса ички ишлар органларида тезкор қидирув хизмати фаолиятини самарали ташкил этиш ҳамда уларнинг аниқ ҳуқуқий мақомини белгилашга салбий таъсир қиласарди. Давлатимиз раҳбари Шавкат Мирзиёев ички ишлар ходимларининг касб байрамига йўллаган табригида «Агар давлат таянадиган асосий устун қонун бўлса, унинг кучини амалда намоён этадиган энг самарали тизим бу – ички ишлар соҳаси, десақ, айни ҳақиқат бўлади» [1] деб таъкидладилар.

Ҳуқуқий давлатда шахснинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилиш, шунингдек ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш, бартараф этиш ва тезкор қидирув фаолияти қонуний воситалар ёрдамида олиб борилиши лозим. Давлатнинг барча ҳокимият-ижро этувчи тузилмалари ва айниқса, ички ишлар органлари (ўз ваколатлари доирасида) фуқароларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини таъминлаб бериши, уларни ҳимоя қилиш функциясини амалга ошириши даркор.

Хусусан, сўнги йилларда Президентимиз Ш.М.Мирзиёевнинг ташабbusлари билан тинчлик ва хавфсизликни таъминлаш ҳамда жиноятчиликка қарши курашнинг мутлақо янги – «Жиноятга қарши курашиш ҳақиқати ва адолати» [2]деган тизими йўлга қўйилди. Бу борада амалга оширилаётган ишлар доирасида алоҳида эътибор ички ишлар органларини халқчил давлат органига айлантиришга ҳамда ҳар бир ходимнинг хизмат фаолияти халқ манфаатлари йўлида сафарбар этишга қаратилди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 10 апрелдаги «Ички ишлар органларининг фаолияти самарадорлигини тубдан ошириш, жамоат тартибини, фуқаролар ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ишончли ҳимоя қилишни таъминлашда уларнинг масъулиятини кучайтириш чоратадбирлари тўғрисида»ги ПФ-5005-сон Фармонида белгиланган устувор вазифаларни ҳаётга татбиқ этиш бўйича бугунги кунга келиб **90** дан зиёд норматив-ҳуқуқий, **200** дан ортиқ идоравий ҳужжатлар қабул қилинди. Уларнинг қабул қилиниши натижасида ички ишлар органларининг ташкилий тузилмаси, тезкор-қидириув хизмати фаолияти ва ходимлар олдига қўйилган талаблар мутлақо янгича тус олиб, аҳолига яқиндан хизмат кўрсатиш таъминланди.

Бугунги кунда ҳукуматимиз томонидан **жиноятчиликка қарши курашиш ва унинг олдини олишни** давлат сиёсати даражасига кўтарилганлиги, мазкур йўналишда зарур бўлган барча шарт-шароитларни босқичма-босқич таъминланиши орқали эришилди.

Ислоҳотлар натижада, бевосита маҳаллаларда криминоген вазиятни ижобий томонга ўзгартиришга таъсир кўрсата оладиган, **ихчам ва мобиљ** ички ишлар органлари тизими шаклланди.

Аммо бугун мамлакатимиздаги криминоген вазият ва олиб борилаётган доимий таҳдиллар натижасида айтишимиз мумкинки, охирги йилларда жиноятчиликни қаръиб 50%га камайтиришга эришган бўлсақда, 2020 йил 6 ойи давомида айрим турдаги жиноятлар, жумладан: ўғрилик, талончилик, босқинчилик, вояга етмаганлар, аёллар ва ёшлар жиноятчилигининг мунтазам содир этилаётганлиги ҳар биримизни чуқур ўйланишга мужбур қиласди.

Биргина ёшлар жиноятчилиги гуруҳлар томонидан 8,9%га, маст холда 92,0%га, рецидив жиноятлар 72,7%га ошганлиги бу борада “оғрикли нуқталаримиз” ҳали кўплигини кўрсатади [3].

Муҳтарам Президентимиз Ш.М.Мирзиёев айтганлариdek «**Битта бўлса ҳам жиноят бўлгани ҳаммамизни ташвишга солиши керак**». Бу эса нафақат ҳуқуқбузарликка қарши бевосита курашувчи органлар, балки бошқа давлат ва нодавлат органлар билан кенг ҳамкорликни янада кучайтишимиз кераклигини билдиради.

Ўзбекистон Республикасининг 2016 йил 16 сентябрда «Ички ишлар органлари тўғрисида»ги қонуни қабул қилинди. Мазкур қонун қабул қилиниши муносабати билан ички ишлар органларининг ҳуқуқий мақоми, ваколатлари, мажбуриятлари ва ҳуқуқлари, ички ишлар органларида хизматни ўташ тартиби ва шартларинг қонун даражасидаги ҳуқуқий асоси вужудга келди ҳамда ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш, жиноятчиликка қарши курашиш, жамоат тартибини сақлаш, фуқароларнинг ҳақ-ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, жамоатчилик билан алоқаларни янада мустаҳкамлаш борасидаги ишлар янги босқичга олиб чиқишнинг мустаҳкам ҳуқуқий замини вужудга келди. Амалиётнинг кўрсатишича, жиноятларнинг олдини олиш, уларни аниқлаш ва фош этишда ички ишлар органлари тезкор-қидириув бўлинмаларининг ўрни муҳим.

Ўзбекистон Республикасининг «Тезкор-қидириув фаолияти тўғрисида»[4] ги қонунинг З-моддасида тезкор-қидириув фаолияти тушунчасига таъриф берилган бўлиб унга «тезкор-қидириув фаолияти маҳсус ваколат берилган давлат

органларининг тезкор бўлинмалари томонидан тезкор-қидирув тадбирлари ўтказиш орқали амалга ошириладиган фаолият туридир».

Ички ишлар вазирлигига тезкор-қидирув фаолияти тезкор-қидирув бош бошқарма, бошқарма, бўлим ва бўлинмалари томонидан тезкор-қидирув тадбирлари ўтказиш орқали амалга оширилади.

Ўзбекистон Республикасининг «Тезкор-қидирув фаолияти тўғрисида»ги қонун билан маҳсус ваколат берилмаган давлат органлари, шунингдек юридик ва жисмоний шахслар томонидан тезкор-қидирув фаолиятини амалга ошириш тақиқланади.

Ички ишлар органларида тезкор-қидирув хизмати фаолиятининг асосий вазифалари қуйидагилардан иборат:

- инсон ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатлари, юридик ва жисмоний шахсларнинг мол-мулки ҳимоя қилинишини, шахс, жамият ва давлат хавфсизлигини таъминлаш;

- жиноятларнинг олдини олиш, уларни аниқлаш, уларга барҳам бериш ва уларни фош этиш, шунингдек жиноятларни тайёрлаш ва содир этишга дахлдор шахсларни аниқлаш ҳамда топиш;

- суриштирув, тергов органларидан ва суддан яшириниб юрган, жиноий жазодан бўйин товлаётган шахсларни, бедарак йўқолган шахслар ва қонун ҳужжатларида назарда тутилган ҳолларда бошқа шахсларни қидиришни амалга ошириш, шунингдек таниб олинмаган мурдаларнинг шахсини аниқлаш;

- шахс, жамият ва давлат хавфсизлигига таҳдид колаётган шахслар, ҳодисалар, ҳаракатлар (ҳаракатсизлик) ҳақида ахборот тўплаш [5].

Ички ишлар органларида тезкор-қидирув хизмати ушбу асосий вазифаларни бажаришда ошкора ва ноошкора усуллардан фойдаланади, бундай усулларнинг алоҳида хусусияти ушбу фаолиятнинг шарт-шароитлари билан белгиланади.

Ички ишлар органларида тезкор-қидирув хизмати ушбу асосий вазифаларни бажаришда ошкора ва ноошкора усуллардан фойдаланган ҳолда қуйидаги тезкор-қидирув тадбирларини амалга оширади: сўров; маълумотлар тўплаш; қиёсий текширув учун намуналар йиғиш; текшириш учун харид қилиш; назорат остида олиш; предметларни ва ҳужжатларни текшириш; тезкор кузатув; шахснинг айнанлигини аниқлаш; турар жойларни ва бошқа жойларни, биноларни, иншоотларни, жойнинг участкаларини, техник ва транспорт воситаларини текшириш; почта, курьерлик жўнатмалари ва телеграф хабарларини назорат қилиш; телефонлар ва бошқа телекоммуникация қурилмалари орқали олиб бориладиган сўзлашувларни эшишиб туриш, улар орқали узатиладиган ахборотни олиш; абонентлар ёки абонент қурилмалари ўртасидаги боғланишлар тўғрисида ахборот олиш; тезкор киритиш; назорат остида етказиб бериш; ниқобланган операция; тезкор экспериментлар.

Ҳар бир фаолиятнинг муайян бир тадбирларини амалга ошириш учун унинг асоси бўлиши шарт. Шундай экан, ички ишлар органларида тезкор-қидирув хизмати фаолиятида юқоридаги тадбирларни амалга оширишлари учун қуйидаги асослар бўлиши талаб этилади:

- жиноят ишининг мавжудлиги;
- суриштирув, тергов органларининг ёзма топшириғи, прокурорнинг кўрсатмаси ва топшириғи;

- агар жиноят иши қўзғатиш учун етарли асослар бўлмаса, тезкор-қидириув фаолиятини амалга оширувчи органларга жиноятларни тайёрлаш, содир этиш аломатлари тўғрисида, шунингдек жиноятларни тайёрлашга ёки содир этишга дахлдор шахслар ҳақида аён бўлиб қолган маълумотлар;

- шахс, жамият ва давлат хавфсизлигига таҳдид солувчи шахслар, ҳодисалар, ҳаракатлар (ҳаракатсизлик) ҳақидаги ахборотнинг мавжудлиги;

- тезкор-қидириув фаолиятини амалга оширувчи органларга суриштирув, тергов органларидан ва суддан яшириниб юрган, жиноий жазодан бўйин товлаётган шахслар, бедарак йўқолган шахслар ва қонун хужжатларида назарда тутилган ҳолларда бошқа шахслар тўғрисида, шунингдек топилган таниб олинмаган мурдалар ҳақида аён бўлиб қолган маълумотлар;

- Ўзбекистон Республикасининг жиноятчиликка қарши қураш ва ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш соҳасидаги ҳамкорлик масалалари бўйича халқаро шартномалари асосида келиб тушган сўровномалар;

- тезкор-қидириув фаолиятини амалга оширувчи бошқа органларнинг сўровномалари [6]. Ички ишлар органларининг тезкор-қидириув хизматлари ушбу асослар мавжудлигига юқоридаги тадбирларни самарали амалга оширишда шахсий изқуварлик ҳислатлари муҳим омил бўлиб ҳисбланади.

Ички ишлар органларида тезкор-қидириув хизмати фаолиятини такомиллаштириш учун қуйидаги таклиф ва тавсиялар илгари сурилмоқда: 1) тезкор-қидириув хизмати ходимларининг шахсий изқуварлик ҳислатларини, ҳуқуқий онги ва ҳуқуқий маданиятини ҳада фуқаролар билан муомилла қилиш маданиятини ошириш мақсадида ҳар чорақда камида 5 қунлик ўқув курслари ташкил этиш; 2) тезкор-қидириув хизмати ходимларини замонавий маҳсус техник воситалар билан тўлиқ таъминлаш; 3) ички ишлар органларида тезкор-қидириув бўлинмаларини янги замонавий ахборот комуникация технологиялар билан жихозлаш ва АҚТ соҳа мутахассис ходимлари билан жамлаш; 4) тезкор-қидириув хизмати ходимларининг имиджини ошириш мақсадида тезкор-қидириув тадбирларини оммовий охборот воситалари ва ижтимоий тармоқлар орқали доимий равишда аҳолига тарғибот қилиш.

Ички ишлар органларида тезкор-қидириув хизмати фаолиятини такомиллаштириш жамиятимизда содир этилган жиноятларни иссиқ изидан очишга, қидирудаги шахсларни аниқлашга, содир этилиши режалаштирилаётган жиноятларнинг фош этилишига ва жиноятларнинг олдини олишга хизмат қиласи.

Хулоса қилиб, шуни айтиш мумкинки, агар барча давлат ҳокимияти ва бошқарув органлари, кенг жамоатчилик бир сўз билан айтганда ҳамма бир ёқадан бош чиқариб, биргалиқда «Менинг маҳалламда жиноят содир бўлмаслиги керак», деган туйғуни ҳар бир фуқаро, айниқса, ёшлар онгига шакллантирсақ, бефарқлиқ, лоқайдликка барҳам берсак, пировардида, ҳар бир оила, таълим муассасаси, ҳар бир маҳаллани жиноятчиликдан холи худудга айлантиришдек муқаддас мақсадни амалга оширган бўламиз.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1. <https://daryo.uz/k/2020/10/24/shavkat-mirziyoyev-ichki-ishlar-xodimlarining-kasb-bayrami-munosabati-bilan-tabrik-yolladi/>

2. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев раислигида 2018 йил 27 июль куни жиноятчиликнинг олдини олиш, давлат идоралари ва жамиятнинг бу борадаги масъулиятини ошириш масалаларига бағишланган видеоселектор йиғилишидаги нутқи.

3. Ўзбекистон Республикаси ИИВ Тезкор маълумотлар бошқармаси. Маълумотномаси. 2020.

4. "Халқ сўзи", 2012 йил 26 декабрь, "Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами", 2012 йил, 52-сон, 585-модда, "Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси", 2012 йил, 12-сон, 335-модда.

5. Ўзбекистон Республикасининг «Тезкор-қидирув фаолияти тўғрисида»ги қонун. 25.12.2012 й. ЎРҚ-344.

6. Ўзбекистон Республикасининг «Тезкор-қидирув фаолияти тўғрисида»ги қонун. 25.12.2012 й. ЎРҚ-344.